

Başlık/ Title: Gelecek Bilgisi Olarak Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Karakter İnşası

Yazar/ Author

İlknur TATAR KIRILMIŞ

ORCID ID

0000 0003 2155 7062

Bu makaleye atıf için: İlknur Tatar Kırılmış, "Gelecek Bilgisi Olarak Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Karakter İnşası", *KARE*, no. 11 (2021): 183-204.

To cite this article: İlknur Tatar Kırılmış, "As Knowledge of the Future, Ömer Seyfettin's Character Building in His Stories", *KARE*, no. 11 (2021): 183-204.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 23 Mart / March 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 26 Haziran / June 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography:Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: İlknur TATAR KIRILMIŞ*

GELECEK BİLGİSİ OLARAK ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE KARAKTER İNŞASI

Özet: Millî Edebiyat Dönemi'nde devletin bağımsızlığını devam ettirecek bilginin tespiti ve bunu yaşama geçirme uğraşısı Ömer Seyfettin ve nesiltaşlarının yegâne gayesi olmuştur. Bu arayış, edebî metinlerin dili ile kurgusunu büyük oranda değiştirir ve düşüncenin fonksiyonel bir unsur olarak kurmacada yer almasını sağlar. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde millî bilince sahip karakterlerle farklı bir ideali temsil edenler karşılaşır ve birbirleriyle konuşurlar. Hikâyelerin atmosferini monolojik olmaktan ziyade diyalojik bir ortama yaklaştıran bu üslupta geleceği inşa edecek bilginin içeriğinin arandığı belirgindir. Yazarın hikâyelerinde yer alan bazı karakterlerin millî bilinci kazanmanın adresi ve devamı açısından örneklik teşkil ettiği fakat bu düşünceye her zaman aynı yoldan gidilmediği görülür. Bazı hikâyelerinde Türklüğün kaynakları, sınırları ve niteliğine dair sorular karakterlerin varoluşlarına eşlik eder. Bu çalışmada, kitabî bir bilgiden ziyade tecrübeyle ilişkili hissi bir aydınlanma şeklinde idealize edilen millî bilincin yaş, cinsiyet veya eğitimle ilgili ortak bir özellik gösterip göstermediği ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Millî Bilinç, Karakter Varoluşu

AS KNOWLEDGE OF THE FUTURE, ÖMER SEYFETTİN'S CHARACTER BUILDING IN HIS STORIES

Abstract: The determination of the knowledge that would maintain the independence of the Ottoman Empire and the effort to implement it was the sole aim of Ömer Seyfettin and his descendants. This searching greatly changes the fiction of language and causes thought to take place in the fiction as a functional element. In the stories of Ömer Seyfettin, characters with national consciousness and those who represent a different ideal meet and talk to each other. It is obvious that this style, which brings the atmosphere of the stories closer to a dialogic setting rather than being monological, the content of knowledge that will build the future is sought. It is seen that some of the characters in the writer's stories set an example in the terms of the address and continuation of gaining national consciousness, but this idea is not always followed in the same way. In some of his stories, questions about the sources, limits and quality of Turkishness accompany the existence of the characters. In this study it will be tried to reveal whether the national consciousness, idealized as an enlightenment related to experience rather than a literary knowledge, has a common feature regarding age, gender or education.

Keywords: Ömer Seyfettin, National Consciousness, Character Existence

*Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniv., Fen Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bl/SAMSUN, email: ilknur.tatar@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2155-7062

Giriş

19. yüzyıl, Türk edebiyatında aydınlar cephesinde dil ve düşünce arasındaki birliğin arandığı buhranlı bir zaman dilimidir. Osmanlı tarihinin uzun geçmişi açısından kısa bir süre gibi görünse de bu yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına kadar -Tanzimat'tan Cumhuriyet'e- epistemolojinin temel soruları olan 'özne ve bilgi nesnesi'ni işaret edilen teklifler, bazen birliğe bazen de ayrışmaya sebep olur. Türklerin bağlı bulunduğu zihinsel pusulayı derleyip toplayacak ve hatta büyük oranda değiştirecek arayışların savaşlarla beraber yürütülmek zorunda kalınması düşüncelerdeki yönelişleri somutlaştıracak baskıyı çoğaltır. Türkçenin resmî iletişim dili olmadan toplumsal bellekte birlik anlayışını kurmanın ve devam ettirmenin imkânsız olması, ilk hamlenin gazete dilinde başlatılmasında müessir olur. 1868'de ikinci defa çıkmaya başlayan *Terakki* gazetesinin ilk sayısında yer alan "Hasbihal" başlıklı ön sözde "Ey muharrir beyler, mahsûlât-ı fikriyyenizi sahâyife dökmeğe çabalayınız.O ibârât-ı münşiyâne ve terâkib-i kâtibâneyi kalem odalarında icra ediniz."¹ şeklinde yer alan ifadeden anlaşılacağı üzere fikri temsil eden bir nesir arayışına çıkıldığı görülür.

Şinasi'nin çalışmalarının ilhamıyla Namık Kemal'in dil ve edebiyata dair görüşlerini belirttiği "Lisan-ı Osmânî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhâzâtı Şâmildir" başlıklı yazısında "Edebiyatımızda mânâ sanat uğruna feda olunageldiğinden vüs'at-ı tasavvur o derece ifrâta varmıştır ki bazı kerre tahayyülde eb'âd-ı mutlaka dâhiline bile kanâat olunmaz. Vazife-i asliyesi temyîz-i hakikat olan efkâra ise böyle âsârın mazarrattan başka ne tesiri olabilir?"² şeklinde özetlediği cümlelerinden anlaşılacağı üzere gazete dilindeki arzunun edebiyata da intikal ettiğini işaret eder. Sözden ziyade yazının düşüncüyü değiştirmesi isteğinin, öncelikle gazete dilinde oluşturulduğu ve yine aynı adreste halkın yeni edebî türlerle tanıştırıldığı bilinmektedir. Hikâye türü etrafında düşünüldüğü takdirde Sâmipaşazâde Sezâi'nin günlük hayatın içinde sıradan insana yönelen dikkatinde, siyasî manada Türkçenin edebî dilde tecrübe edilmeye başladığı ileri sürülebilir. Servet-i Fünûn döneminde Tefvik Fikret'in bazı şiirlerinde daha belirgin görülecek siyaset ve edebiyat birlikteliği Millî Edebiyat Dönemi'nde bambaşka bir çehreye bürünür. Özellikle 1900'lü yılların ilk yarısı

¹ Cavit Kavcar, "Eğitimin Temel Aracı Olan Dilimizle İlgili Çalışmalar", *Ankara Eğitim Fakültesi Dergisi*, IV/1-2 (1971), s. 87.

² Kâzım Yetiş, *Namık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri*, İstanbul: Alfa Yayınları, 1996, s. 60.

dolmadan mağlup olunan savaşların tesiriyle edebiyatın dili, önce atalar yurdu Orta Asya'ya, daha sonra Anadolu ve kaybedilen Osmanlı topraklarına yönelir ki bu durum geniş kitlelere ulaşacak ve onları harekete geçirecek edebiyat dilinin bulunmasında önemli bir rol üstlenir.³ Osmanlının hafızasında bir tür ayıklama ve işe yarar bilginin güçlendirilmesi olarak özetlenebilecek bu arayışlar hem düşünce yazılarında hem de edebî türlerde gelişmeye devam eder. Trablusgarp ve Balkan Savaşları yenilgileriyle Batı'ya yönelen zihinsel pusulanın ibreleri bozulur. Bunun yanı sıra Osmanlı'nın İslam'ın birleştirdiği büyük coğrafyanın medeniyetle asırlardır hemhâl olmuş dünyası, Birinci Cihan Harbi'ndeki yenilgi neticesi Türkçeye dair tekliflerin hayata geçirilmesini hızlandırır. *Genç Kalemler*'le sistematik ve detaylı bir öneri özelliğine ulaşan "Yeni Lisan" makaleler silsilesi⁴ Türkçenin kullanımına dair örnekleriyle Namık Kemal'in teklifini çok daha ileriye götürür. Yazı dili için toplumun günlük yaşayışına müracaat eden Ömer Seyfettin'in cümleleri kısa ve özlü ifadeye meyilli olmasıyla hikâye dilinde hızla yol alır.⁵ Geniş halk kitlelerinin okuyacağı dili doğru tahmin eden yazarın kendisine gösterilen ilgi, kalemini giderek olgunlaştırır ve Türk milliyetçiliğinin geniş kitleler tarafından kabul görmesinde etkili olur.⁶

Osmanlının bağımsız duruşunu sağlayacak bilginin tespiti ve bunu yaşama geçirme gayesinin her ferte aynı istikamette olmadığı bu yazının başında belirtilmişti. Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem ve Ömer Seyfettin, Osmanlıyı meydana getiren ana unsur olarak Türklüğe işaret ederler ve bu düşüncelerini farklı yazı türlerinde dile getirirler. Bu çerçevede, Ömer Seyfettin'in "Mazi İhya mı Edilir? İade mi?" başlıklı makalesinde ileri sürdüğü görüşlerle hikâye karakterleri arasında yakın bir ilişki bulunur. Geçmişin güncel tesirini "Mazi, mazidir! Ölülerin yeri nasıl türbeler, mezarlarsa, mazinin yeri de müzeler, kütüphaneler, vicdanlardır."⁷ şeklinde tanımlaması Tanzimat dönemi aydınlarının ideallerinden ayrıldığını açıkça gösterir. Ömer Seyfettin'in gerek tarihten gerekse anlatma zamanından seçtiği hikâye karakterlerinde geçmişe bakış realisttir ve maziye dönme arzusu bulunmaz. Yazarın kurmaca metinlerinde millî bilince sahip

³ Kavcar, "Eğitimin Temel Aracı...", s. 87.

⁴ Hüseyin Çelik, *Genç Kalemler Mecmuası Üzerinde Bir Araştırma*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, 1995, s. 128.

⁵ İnci Enginün, "Sunuş", *Ömer Seyfettin Hikâyeler 1*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007: 10.

⁶ Hülya Argunşah, "Önsöz", *Ömer Seyfettin Hikâyeler 1*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007, s. 20.

⁷ Ömer Seyfettin, *Makaleler*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021, s. 581

karakterlerle farklı bir ideali temsil edenler karşılaşır ve birbirleriyle konuşurlar. Hikâyelerin atmosferini monolojik olmaktan ziyade diyalojik bir içeriğe yaklaştıran bu üslupta, geleceği inşa edecek bilginin içeriğinin arandığı belirgindir. Bu çalışmada yazarın bazı hikâye karakterlerinde inşa edilen gelecek bilgisinin yaş, cinsiyet veya eğitimle ilgili ortak bir özellik gösterip göstermediğine bakılacaktır.

Geleceği Kuracak Karakterler ve Bilgi İlişkisi

Bilgi kuramında bilginin elde edilmesi ve uygulanmasına dair oluşturulan sorularla Millî Edebiyat Dönemi aydın ve yazarlarının arayışlarına vesile ettikleri metinlerin soruları büyük oranda birbirine benzer. Klasik Türk edebiyatını besleyen medeniyet ve coğrafya algısının farklı bir şekilde yorumlandığı bu dönemde, yazılan birçok edebî eseri oluşturan ana özellik, bağımsızlığı devam ettirecek bilgidir. Bu bağlamda bilgi kuramının sorularıyla edebî eserlerdeki karakterleri arayışa iten bilgi birbiriyle benzer:

1. Bilgi nedir? Bilgi kavramının tanımı ya da doğru çözümlemesi nedir?
2. Bilgimizin sınırları nereye kadardır? Ne tür şeyler hakkında doğru bilgi elde edebiliriz?
3. Bilginin kaynağı nedir? Bilgi nasıl elde edilir?
4. Gerçekten doğru bilgi var mıdır? Varsa bu bilginin doğru olması ne tür ölçüt ya da ölçütlere bağlıdır?⁸

Yukarıdaki sorular çerçevesinde özellikle Türkçülüğün tanımı, sınırları, kaynakları ve doğruluğuna dair ölçütler makale düzeyinde ele alındığı gibi kurmaca dünyasında karakterler vasıtasıyla da işlenir. Bu açıdan Ömer Seyfettin'in hikâyelerine bakıldığında düşünce boyutunun her zaman aynı tarz karakterlerle temsil edilmediği görülür. Gerek Türklerin gerekse azınlıkların veya yabancıların arasında farklı kimliklerle temsil edilen görüşler yazarın zihnindeki soruları ortaya çıkarır. Savaşların tazyikiyle zaman zaman bu metinlerde karakterler yerine yazarın kendi sesinin bir monoloğa dönüştüğü ve kurmacanın atmosferine zarar verdiği müşahade edilirse de bu sadece Ömer Seyfettin'e mahsus bir özellik değildir. Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul ve hatta Mehmet Akif Ersoy'un da metinlerinde benzer bir ton olduğu unutulmamalıdır. Yazarın hikâyelerinde "yirminci yüzyılda yaşama şuuru ve gerçekçilik, mazi ve kahramanlık hasreti, duru bir Türkçe, gözlem gücü, buruk bir mizah"⁹ ile ele alınır.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki Türklük şuuru ve tarihteki başarıların günceli beslemesi her zaman bir ümit olarak belirmez. Yazar, okurun bu

⁸ Kadir Çüçen, "Bilgi Kuramına Giriş", *Bilimname* II. 3 (2003), s. 5.

⁹ Enginün, "Sunuş", *Hikâyeler* 1, s. 10.

metinler vasıtasıyla kendi karakterinde bulunan bir cevheri fark etmesini ister ki bunu dolaylı bir iyimserlik olarak isimlendirmek mümkündür. Ortak hafızada bir çekirdek hâlinde bulunan mücadele gücünün gösterilmek istendiği bu niyette yetişkinlerin aksine çocuk karakterler öne çıkar.

Bilgiyi Temsil Eden veya Edemeyen Yetişkin Nesil

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde her yaş, cinsiyet ve farklı milletlerden olan karakterler dönemin fikrî temayüllerini temsil etme fonksiyonunu üstlenirler. "İlk Namaz"da yaşlı nesil, bilginin kazanıldığı güvenilir bir adresken bu emin olma hâli "Bahar ve Kelebekler"de dağılır. Zira yeni nesil Fransızca ve Batı eksenli bir bilgiye kapılarını açmış, yaşlı neslin öğreticiliği işlevsizleşmiştir. "Primo Türk Çocuğu"nda ise Batılı eğitim kurumlarında okumuş ve edindiği bilgiyi yegâne yaşama gayesi kabul eden Kenan Bey'in Trablusgarp'ın işgaliyle bilinç düzeyinde yıkılışı işlenir.

Yazarın ilk dönem hikâyelerinden sayılabilecek "Bahar ve Kelebekler"de torunun okuduğu Fransızca bir roman ve bu eserin temsil ettiği Fransız kültürünün geleceği inşa edip edemeyeceği tartışmaya açılır. "Bir mumya uzvu gibi sararmış katı eli" ve saçının beyazlarını gizleyemeyen kahverengi yemenisine eşlik eden kamburu ile iki kuşak sonrasının temsilcisi torunun baharla paralel canlı görüntüsünün oluşturduğu tezat, yazarın niyetinin kime iltifat edeceğini okura ima eder. Torunun sessizce okuduğu kitaba dair büyük ninenin başlatmak istediği konuşmanın tamamlanamayışı odanın tasvirindeki gölgeleri diyaloglara taşır:

-Söyle yavrum, o roman ne diyor?

Genç kız büyük gözlerini kaldırdı. Kitabı dizlerine indirdi.

Bir naziklik ile:

-Büyük nineciğim, Fransızca bir roman işte... dedi. Lakin büyük nine merak ediyordu, mutlaka anlamak istiyordu:

-İsmi ne?

-Desenchanté

-Ne demek?

-'Sevinç ve saadetten mahrum kadınlar' demek

-Onlar kimmiş?

-Biz... Türk kadınları...¹⁰

İletişimin güçlü olduğu bir nesilden gelen nine, iç dünyasına çekilmiş ve okuduğu romanlarla kendilerini sebepsiz bir hüzne teslim eden kuşağın temsilcisi torunuyla ilgilenmenin yollarını aramaktan vazgeçmez ve Türk kadınlarını değerli yapan hususiyetlerin altını ısrarla çizer:

Türk kadınları asla sevinç ve saadetten mahrum değildiler. Sevinç ve saadetten mahrum olanlar sizsiniz. Şimdiki kadınlar... Siz bozuldunuz. Siz büyük annelerinize

¹⁰ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 167.

benzemediniz. Ah biz... gençken ne kadar mesut idik. Bütün meşguliyetimiz eğlence ve neşe idi. Bahar, şu arkamdaki bahar bizi sevinçten deli ederdi. Şimdi siz bunları görmüyorsunuz, siz zehirleyici kitaplar üzerine düşüyor, kabarıyor, soluyor, soluyor, hırçın, berbat, tahammül olunmaz bir mahlûk oluyorsunuz.¹¹

Metinde büyükannenin torununun okuma alışkanlığına getirdiği eleştiri, geriye dönüş tekniğiyle irdelenir ve bu bilginin doğru olma ihtimali hem toruna hem de okura mukayese ettirilir. Büyük nine devrinin kadınları gibi Farsça öğrenmiş, *Tuhfe-i Vehbi'*yi okumuş, Fuzulî'nin, Bakî'nin gazellerini ezberlemiş, *Mesnevi'*yi de anlayarak okumuştur. Ninenin gençliğinde bir kadının bilgili olarak nitelendirilmesi için "fazıla, edibe, şaire, akile" sıfatlarından birisini kazandıracak bir birikimi karşındakilere hissettirmesi yeterlidir. Fakat artık bu hükmün miadının dolduğu torunun sessiz duruşuyla ortaya konur. Büyükannenin kendi zamanıyla güncel arasında yaşadığı ahenksizliğin sebebi gerçekçi bir tonda iç konuşma olarak metinde işlenir:

Eşyamızı, esvaplarımızı, evlerimizi değiştirirken ruhlarımızı da değiştirmişti. Her şey yalan, her şey sahte, her şey taklit oldu. Ananelerimiz öldü. Saadet uzak bir hayale, yetişilmez bir hülyaya inkılap etti... Adetlerimizle beraber sevinçlerimiz de söndü. Şimdi şaşkın ve mustarip bir nesil... Her şeyden nefret eden, her şeyi fena gören, her şeyi karanlık gören, berbat, hasta, tedavisi imkân haricinde bir nesil...¹²

Büyük annesinin okuduklarına artık ilgi duymayan torun ise gelecekle ilgili farklı bir beklenti içindedir. Bu tür romanları bir tür vakit geçirme uğraşısı olarak görür. Aksi takdirde müebbet bir hapisane olan evinde onu teselli edecek başka bir şey yoktur. Ömer Seyfettin'in hikâyesindeki yaşlı kadına, evdeki sosyal yaşantının dağıldığını, Frenkliğin bir veba gibi içlerine girdiğini, yanakların allığını, dudakların tebessümünü sildiğini, feraceleri parçaladığını, eşyaları, esvapları, evleri değiştirirken ruhları da değiştirdiğini torunuyla olan konuşmasında keşfettirir. Büyükanne, torununun "Lakin söyleyiniz, okumayayım da ne yapayım?" serzenişine karşın elinde daha değerli bir bilgi olmadığının farkındadır:

Büyük nine düşünmeye başladı; evet, ne yapsın? Şimdi hakikaten her taraf hapishaneye dönmüştü. Seksen sene evvelki hayatı birden hatırlıyordu; o vakit erkeklerden ayrı bir kadınlar âlemi vardı ki şimdi tamamen dağılmıştı. Bu âlem pek genişti. Binlerce kadınlar birbirleriyle konuşur, görüşür, eğlenirdi. Kendilerine mahsus eğlenceleri ve zevkleri vardı. Moda yoktu... Annelerinin esvaplarını kızlar giyer, büyük ninelerin mücevherlerini torunlar takardı. ... Bugün Frenkçe okumak, mütemadiyen esvap değiştirmek, moda yapmak

¹¹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 167.

¹² Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 169.

çılgınlıklarından, soğukluklarından, boş bir tekebbürden, manasız ve münasebetsiz bir tefevvuk iddiasından başka bir şey yoktu.¹³

Yazar iki neslin birbirine tezatlaşmış hayatını hikâyedeki ev ve mevsim birlikteliği açısından da ele alır. Bachelard'a göre ev, mekânın anlamının çözümlenmesinde önemli başlıklardan birisidir:

“Ev, insan yaşamında kazanılmış şeylerin korunmasını sağlar, bunları sürekli kılar. Ev olmasaydı insan dağılır giderdi. Ev insanı fırtınalara karşı olduğu gibi, yaşamında yaşadığı fırtınalara karşı da ayakta tutar. Aynı zamanda hem beden hem ruhtur. İnsan varlığının ilk evrenidir.¹⁴

Hikâyedeki zaman mefhumu da büyük ninenin geçmişten getirdiği değerleri geçersiz kılmanın vasıtasına dönüştürülür. Büyük ninenin yaşlılıktan katılaştığı vücuduyla tezat bir özellik gösteren bahar mevsiminin güneşi onu değil, torununu aydınlatır. Evin bahçesinden fıskıran bahara eşlik eden kuş cıvıltılarının aksine yaşlı kadının şikâyetleri metne tutunamaz.¹⁵ Evin kalın perdelerinin gölgesinde konuşan büyük nineyi mutlu eden sebepleri genç torun tahayyül etmekte bile zorlanır. Zira ninenin geçmişinde kadını “zevk-i saadete vesile ettiği dişilik kayıtları” genç nesil için “ateşten ve demirden bir zincir” hâline gelmiştir. Nine ve torunun okuma kültürlerinin belirlediği farklı bakış açıları evin içindeki gölgeli ve boğuk havada somutlaşır. Metindeki dışarı çıkma arzusu bahçeye çıkmak değildir. Hususi bir mabet gibi sessiz ve meçhul duran, evlerine, siyah peçelerine, mahkûm edilmiş kadınların esaretten kurtulma arzusunu, dışarıdaki bahar temsil eder. Bu yönüyle torunun zihnindeki tahayyül geçmişe değil, geleceğe bakar. Bu görüşün/bilginin haklı bir gerekçeye dönüştürülmesi torunun iç konuşmasıyla gerçekleştirilir:

Mademki ‘terakki’den içtinap kabil değildi ve terakki ise mutlaka değişmek, mutlaka eskiye benzememek idi. O hâlde asırlarca evvelki Türk kadınlığı da iptidaî ve mebnâ hâlinde kalamazdı. Kuklalıktan, bebeklikten, masumiyetten, hâsılı dişilikten çıkacak hakiki kadın haline gelecek, erkeklere tefevvuk etmese bile musavi bulunacak, bütün manasıyla insan, insan, insan olacaktı...¹⁶

“Bahar ve Kelebekler” hikâyesinde büyük ninenin zihninden geçenler ve konuşmaları hacim olarak önemli bir ağırlık teşkil etmesine mukabil torunun dinleyici konumda kalması metnin hakikatini aksi yönde belirginleştirir. Torun, ninesinin “tarih-i mukaddes” hikâyeleri gibi garip vehimler içinde masumane yalanlar, mantıksız ve mücerret itikatlar içinde kalan sözlerini dinlemekte zorlanır. Büyük ninenin kesintisiz konuşmasına

¹³ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 169.

¹⁴ Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası*, çev. Aykut Derman, İstanbul: Kesit Yay., 1996, s. 35

¹⁵ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 170.

¹⁶ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 172.

karşılık torun nihayetsiz hayaller kurarak gelecekte Türk kadınlığını insan seviyesine taşıyacak hakları bekler. Bu neslin arzuladığı özgürlük hayali için, bütün Türk kızlarının talihi için, büyükannenin bilgisiyle kelebeklere bakılır. Ninenin bahtına çıkan sarı renkli kelebekle yaşamın bitme vakti ihtar edilir, genç kız ise gördüğü siyah kelebekle “müstebit muhitin, hain mazinin, zalim itikatların doğmadan katlettiği canlı ölülerin müebbet sükûnunu seyrederek mütelezziz” olacağı bir yılın haberini alır.¹⁷

Ömer Seyfettin'in hikâye dilinde oluşturmaya çalıştığı fikrî içeriğin kendisinden evvel Sâmipaşazâde Sezai tarafından tecrübe edildiği ve kendisiyle aynı nesilden sayılabilecek Refik Halit Karay'ın metinlerinde başka bir çehreye büründüğünü ileri sürmek mümkündür. İsmi zikredilen bu üç yazarla hikâye dilinde siyasî içeriğin sıradan insanın dünyası çerçevesinde ifade edilmeye başlandığı ve bu yolla okurda bir değişimi istedikleri açıkça görülür. Hikâye dilinde kullanılmaya başlanan bu yeni üslubun okuru uyandırmak ve siyasî uyanışını zenginleştirecek farklı metinleri okumaya teşvik etmek önemlidir:

...Ömer Seyfettin, tarihe göndermeler yaparak okura milletin değerlerini benimsetmeyi, güncel tiplerin zararlı ifadeleriyle de okurun milletle özdeşleşmesini sağlamaya çalışır. Yazar okurun kaygı, üzüntü, öfke, gülme gibi duygu durumları eşliğinde millî bilinçlenmesini başlatmak ister. Onun kendi fikir boyutunda yarattığı millî algı, düşünce bakımından salt üstünlük ve kendinin farkında olma, duygusal bakımdan da ümitli ve coşkulu bir niteliğe sahiptir. Yazarın söylemini millî açıdan özgüveni elinden alınmış okura dönük öznel bakış açısı şekillendirir.¹⁸

Yukarıda bahsi edilen hikâyeye nesilden nesile aktarılacak yaşam bilgisi ve bununla geleceği inşa etme açısından bakıldığında her iki karakterin görüşlerinin birbirlerini desteklemediği açıkça görülür. Yazarın geleneği ve Fransız kültürünü kahramanın varoluşuna katkısı çerçevesinde değerlendirdiği, fakat her iki nesil için olumlu bir referans oluşturmadığı görülür. Anlam evreninin son halkası olarak okur açısından bu hikâyeye bakıldığında Fransa merkezli milliyetçilik idealine iltifat edildiği ve evden kadını çıkaracak eşitlik düşüncesinin gerçekleştirilmesinin bir süreci gerektirdiği görülür.

Ömer Seyfettin'in tek bir nesle, karakter tipolojisine veya zamana bağlamadığı ideal arayışı açısından “Hürriyet Gecesi” hikâyesinde de başka bir yön bulunur. Bu metinde, “Bahar ve Kelebekler”in aksine bilgiyi seksen

¹⁷ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 175.

¹⁸ Atilla Aktaş, “Milliyetçilik Kuramları Bağlamında Ömer Seyfettin'in Hikâyelerine Göre Türk Kimliğinin Tanımları ve Millî Kimlik Bağları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 23 / 2(2019), s. 416.

yaşında bir ihtiyar temsil eder. Bu ihtiyar, Hürriyet'in ilanına karşın genç muharrirde yersiz bir sevinç olarak gördüğü davranışları eleştirir ve verdiği tavsiyelerle kendisini saygıyla dinletir:

Ey genç muharrir! Gel, sen bir kahraman ol! Nefsini düşünme. Boş gururu, menfaatperverliği bırak. Milletini uyandır. Senin milletin daha kendi ismini bilmiyor, kendi lisanını bilmiyor. Zaman yürümüş, o uyumuş, geride kalmış! Dost sandığı, bağrına bastığı gizli düşmanları bütün servetini, bütün saadetini yağma etmiş! Senin milletin kendi vatanında bir köle, bir esir, bir bekçi, bir fakir... Ona ilim, servet, saadet, duygu, ideal ver!..¹⁹

"Hürriyet Gecesi"ndeki bilge yaşlı karakter, Ömer Seyfettin'in üzerinde ısrarla durduğu ve altını çizdiği bir ideali temsil etmez. Yazarın sözünü teslim edeceği olumlu kahraman tipolojisinin önde gelen özellikleri vatansız, fedakâr ve cesaretli olmalarıdır. Gerek yetişkin seviyesinde gerekse çocuk karakterlerde aranan bu nitelikler, kitabî olmaktan ziyade sezgiye dayalı bir bilgidir. Çoğunlukla devletin yönetim kadrosunda değil, sıradan tebaa arasında beliren ve bir tür his olarak tasvir edilebilecek bu yetenek, bazı hikâyelerde çok belirgindir. "Pembe İncili Kaftan"daki Muhsin Çelebi, vaktini okumakla geçiren, ölümden korkmayan, dünyaya minneti olmayan ve devletini seven bir karakterdir.²⁰ Çiftliğiyle meşgul kendi hâlinde bir Osmanlı vatandaşıdır. Sarayda Tebriz'e, Şah İsmail'e, gidebilecek onurlu bir kişi bulunamamış, Muhsin Çelebi'ye başvurulmuştur. Muhsin Çelebi, çiftliği ve evini rehine ederek hikâyeye adını veren kaftanı satın alır ve Şah İsmail'in kendisini ayakta kabul etme hakaretini kaftanını yere serip üzerine oturarak bertaraf eder. Yere serdiği kaftanı geri almaya tenezzül etmediği için kalan ömrünü fakir olarak geçirmek zorunda kalır.²¹

"Kızılelma" hikâyesinde, Sultan Süleyman'ın çevresindeki devlet erkânıyla Kızılelma konusunda yaptığı konuşmada benzer bir içerik dikkat çeker. Divan toplantısında aldığı kararsız cevaplar karşısında öfkelenen padişaha kazaskerin yaptığı değerlendirmeye yazarın önemseydiği birikim netleşir:

Padişahım! dedi. Kazasker kullarının ilimleri kitaptandır! Vezir kullarıyla biz kölelerine gelince öyle derin âlimlerden değiliz! İşte ne kadar bilgisiz olduğumuz sual-i hümayununuzla meydana çıktı. 'Bin âlimin bilmediğini bir ârif bilir' derler. İrade buyurun bir ârif bulalım. Ona sorun.²²

Kazasker, Kızılelma sorusunun cevabı için birkaç neferi Sultan Süleyman'ın huzuruna çıkarır. Bahsi edilen yeri padişahın gittiği yer olarak

¹⁹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007, s. 74-75.

²⁰ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 176.

²¹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 183.

²² Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 219.

tarif eden askerlerin cevabını âriflik alameti kabul eden padişah, bunu Allah'ın göndereceği yer olarak anlar ki her iki kesimin kabulünde fedakârlık esastır.²³

Benzer düsturlar "Vire"de Barhan Bey'in karakter özelliklerinde hem tekrarlanır hem de açıkça tarif edilir: "Barhan Bey, çok düşünen, hiç faka basmayan akıllı cesurlardandı. Küçük siyah gözleri daima karanlık bir inin derinliklerinden bakar gibi parlardı. Ne asildi ne de kul..."²⁴ Basit bir şekilde ortaya konan bu özelliklerin gerçekleştirilmesi kolay değildir. Şu hâlde "gerekçelerle oluşturulan model şahıslar, sanatkârın, unutulmuş değerlerin kaybolmasından duyduğu endişeden dolayı, mensup olduğu kültür ve kimlikle ilgili düşüncelerinden hareketle oluşturulur."²⁵

Osmanlıda arka arkaya gelen mağlubiyetlerin yarattığı üzüntünün tesiriyle neslinin diğer yazarlarında olduğu gibi Ömer Seyfettin de hem tarihî hem de destanî unsurlara ısrarla bakar. "Bedbaht Rumeli Müslümanlarına" ithafıyla yayımladığı "Beyaz Lale"de bu hissiyat çok derindir. "Eski Kahramanlar" serisindeki hikâyeler, yenilgilerin neticesi zorunlu olan göçlerin acılarıyla bir süre daha yazılmaya devam edilecektir. Ziya Gökalp ve Ali Canip ile bir tür kültürbilim yapan yazarın metinlerinde, dilin mazisinde yaşayan ruhla bağ kurma arzusu vardır: "Bir halkın geçmişi, gelenekleri, yaşam tarzı, düşünce ve kültür yapısı o halkın dilinin kapsamlı bir şekilde incelenmesi sonucu tanımlanmakta ve öğrenilmektedir."²⁶ "Başını Vermeyen Şehit", "Ferman", "Pembe İncili Kaftan", "Kızılma Neresi?" ve "Büyücü" hikâyeleri başta olmak üzere birçok metinle sadakat, ulviyet ve fedakârlık duyguları Türk okuruna tekrar hatırlatılmak istenir. Özellikle "Ferman"da vatansever ve padişaha son derece bağlı bir karakter olarak tanıtılan Tosun Bey'in taşıdığı fermanın kendisinin öldürülmesine dair olduğunu keşfetmesine rağmen haklı olup olmadığını araştırmadan ölmeyi kabul etmesi ve uygulanmasında ısrar etmesi bu duyguyu örnekler.²⁷ Yazarın kahramanın gerçekliğine zarar veren bu dokuyu hikâyelerinin bir kısmında ısrarla işleminin şüphesiz birçok sebebi olabilir. Bunlardan birisi metinlerin yazıldığı zamanda hissedilen aydın çıkmazdır:

²³ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 221.

²⁴ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 139.

²⁵ Abdullah Şengül, "Tahkiyeli Eserlerde 'Model Şahıs' Meselesi ve Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Model Şahıslar Üzerine Bir İnceleme", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, V/1(2003), s. 23.

²⁶ Hakan Saraç, "Bir Millet'in Kültürel Belleğinin Şifreleri: Kod Kültürleri", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 6(2019), s. 163.

²⁷ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 105.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra, pek çok Osmanlı aydını gibi, Ömer Seyfettin'in de içinde yaşadığı topluma olan inancı ciddi bir biçimde sarsılmıştır. Hâlden ümidin yitirilmesi ve güven kaybı onu topluma karşı kırgın ve âdeta küskün bir ruh haline itmiştir.²⁸

Yazarın bazı hikâyelerinde “kırgın ve küskün” bir ruh hâli sadece tespit edilmez, farklı anlatım teknikleriyle okurun, özellikle genç neslin harekete geçirilmesinde bilinçli bir şekilde kullanılır. Okuyucunun ruhunu hırpalayarak ve kuvvetli bir biçimde sarsarak uyandırmak amacıyla mizahî üslup ve mizahın dozunu artıran alegorik adlandırmaların kullanılması bu anlatım tekniklerinde öne çıkar.²⁹

Ömer Seyfettin, bir yandan tarihten güncele taşımak istediği ruhu/bilgiyi “Eski Kahramanlar” serisinde inşa ederken öte yandan da bu uğraşısının sağlamlasını “Kaç Yerinden” adlı hikâyesinde gerçekleştirir.³⁰ Bir yazar ve doktor akrabasının vapurda karşılaşmaları etrafında gelişen hikâyede, yazarın eski kahramanlardan feyiz almak üzere yazdığı bir eser üzerinde konuşurlar. Savaşın birçok cephesinde çalışmanın yanı sıra tifo, kolera ile tifüsün aşısını bulmuş ve tetanos için de araştırma dosyası oluşturan yetenekli doktor akraba, yazardan metinlerini okumasını ister. İsmi belirtilmeyen yazar, ihtiyar bir sipahinin menkıbesini anlatan manzum hikâyeyi okuduktan sonra doktor akrabaya nasıl bulduğunu sorar. Doktor, “...masa başında, kapalı oda içinde ‘hayatı tetkik ediyorum’ sanan zavallı romancının hülyası!” nitelemesiyle bu metni eleştirir.³¹ Yazarın eski menkıbelerde gördüğü ruh azameti ve fikir uğruna fedakârlığı modernizmin söndürdüğüne dair görüşüne karşın doktor akraba, günceldeki nice asker ve sıradan insanların bile tarihten devşirilmeye çalışılan kahramanlık algısından çok daha üstün olduklarını ileri sürer.³² Doktor, yazarın hikâyenin vak’a zamanında göremediği kıvılcımı, buldukları vapurda rastladığı bir asker üzerinden örnekler. Bu asker, doktorun birkaç cephede çok fazla sayıda aldığı yaralarına müdahale ettiği ve mucizevî bir şekilde iyileştigiğine şahit olduğu birisidir. Bir bacağına kaybetmesine karşın uçak pilotu olarak savaşta kalmaya devam eden bu askeri görmek, kahramanlık hikâyeleri yazmaya çalışan yazarı şaşkına çevirir. Hikâyedeki yazar karakterin askerin anlattıklarından sonra düşünceyi inşa edecek bilginin

²⁸ Genç Osman Geçer, “Ömer Seyfettin’in Roman ve Hikâyelerinde Alegorik Adlandırmalar”, *Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin Kitabı*, ed. Yakup Çelik-Fatih Sakallı, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2020, s. 113.

²⁹ Geçer, “Ömer Seyfettin’in Roman ve Hikâyelerinde ...”, s. 114.

³⁰ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 117-122.

³¹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 118.

³² Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 118.

tarihte değil, güncelin içinde aranması görüşüne ulaşması, Ömer Seyfettin'in hikâye kurgusunda alışkanlıklarından hareket etmediğini gösterir. Nitekim metnin ana karakteri uğraşısının gerçeğe aykırı durduğunu itiraf eder:

Takma bacağını henüz iyice kullanamayan bu yeni, bu medeni, bu millî kahramana bakarak elimdeki eski kahramanların destanını denize fırlatmak istiyordum. Utanacak bir şeymiş gibi gayr-i ihtiyarî bu hakir defteri bükerek cebime soktum.³³

“Kaç Yerinden” adlı hikâyede kendiliğinden beliren kahramanlık bilgisi “Çanakkale’den Sonra”da da vardır. Hikâyenin ana karakteri, Çanakkale savunmasından sonra ümitsizliğe kapıldığı milletin teşkilatlı ve tek vücut savunma ruhunu dirilttiğini görür. İçindeki bedbinliği bitiren güzel haberlerle çalışmaya ve çocuk sahibi olmaya karar veren bu isimsiz karakterin doğan kızına verdiği ad Mefkûre’dir.³⁴ Bahsi geçen hikâyelerin hepsinde millî devlet anlayışının yüceltiği ümmet düşüncesinden ise vazgeçildiği dikkat çeker ki yazarın makalelerinde de üzerinde dikkatle durduğu bir husustur.³⁵

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde yeni kahraman algısı her zaman doğrudan bir bilgi olarak verilmez. Yazarın ideal olarak kolektif şuura hitap eden karakterlerin olumlu özelliklerine karşın devrinde absürt duran karakterleri eleştirdiği, gülünç ve tutarsız bir pozisyona düşürdüğü de görülür. Efruz ismiyle birden fazla hikâyesinde işlediği bu tipi, birçok yönden ele alır. Evrensel bir özelliği de bulunan Efruz Bey'in temsil ettiği hususlar komedinin yabancılaştırma tekniğinin ustaca kullanıldığı bir tiptir:

Belirli bir tarihsel dönemden hareketle kurgulanan Efruz Bey tipi, aydın yabancılaşmasına ışık tutan taraflarıyla bir sosyal sınıf ve devir eleştirisidir. Bu açıdan bakıldığında hikâyelerde Efruz Bey'in şahsında temsil edilen aydın tipi, yaşadığı topluma yabancılığıyla gülünçleştirilerek itibarsızlaştırılır.³⁶

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinden buraya kadar yapılan çıkarımlara cinsiyet açısından bakıldığında kadınların “Bahar ve Kelebekler” hikâyesindeki benzer, ev hayatıyla sınırlı bir dünyaları olduğu ve ideal bir bilgi oluşturmaktan uzak işlendikleri görülür. Yazarın metnindeki kadın karakterlerin Halide Edip Adıvar'ın metnlerinde olduğu gibi düşünceleriyle var olmaya çalışan kadını temsil etmedikleri ve hikâyenin gidişatını değiştiren bir fonksiyon üstlenmedikleri görülür:

³³ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 126.

³⁴ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 2*, s. 92.

³⁵ Ömer Seyfettin, “İskolastik Lisanımızın İflası”, *Makaleler*, s. 584.

³⁶ Bekir Şakir Konyalı, “Nesnesini Yitirmiş Bir Özne, Kökünden Mahrum bir Ek Olarak Efrûz Bey”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 48 (2020), s. 164.

Yazarın hikâyelerindeki bütün kadınlar, pasif bir konumda ve genellikle etkilenen durumundadırlar. Bu etkilenme ile yazar, okuyucuya, kadınlar üzerinden birtakım mesajlar verir. Örneğin bu kadınlar, genellikle sınırlarının dışına çıkmak isteyen, ancak hikâyenin sonunda yazar tarafından kendilerine nerede duracakları bildirilen kişilerdir. Hatta bu kadınlar, kendi istedikleri değil, kendisine biçilen rollere uymak zorunda kalan figürlerdir.³⁷

“Türbe” hikâyesinde yarım asırdır şehre inmeyen Şefika Molla’nın tuvaleti türbe sanması ve şeytan makinesi diye tramvaya binmemesi, temsil ettiği geçmiş bilgisinin işe yaramazlığına işaret eder.³⁸ Burada kadının ne tür bir bilgiye sahip olması gerektiğiyle ilgili bir ima olmadığı gibi Şefika Molla’nın yaşadığı mahallede ‘üfürükçü’ olması sebebiyle çelişik bir şekilde saygın bir kimliği de bulunur. “Zeytin Ekmek” hikâyesinin ana karakteri Naciye’nin aylarca mahrum kaldığı yemek uğruna namusunu kolayca satabileceği kabulüne götüren süreci engelleyen onun şuuru değil, garip bir şekilde kendi iâşesi olan zeytin ekmekle karşılaşmasıdır.³⁹ “Bir Çocuk Aleko”nun ana karakteri Ali’nin günlerce aç olmasına rağmen dirayetli ve vatanına kendisini feda edecek kadar cesur olması yaş gerçekliği açısından realist bir ideal değildir.⁴⁰ Yazarın metinlerinde farklı yaşlar ve cinsiyetlerle temsil edilen millî bilincin -Yalnız Efe’ye rağmen- kadınlarla değil, erkek karakterle temsil edildiği açıkça görülür.

Bilgiyi Temsil Eden Çocuk Karakterler

Ömer Seyfettin’in düşünce dünyası çerçevesinde göze çarpan metinleri arasında “Primo Türk Çocuğu” ve “Bir Çocuk Aleko” başlıklı hikâyelerdeki çocuk karakterler dikkat çeker. “Primo Türk Çocuğu”, iki metin olarak üç yıl arayla (1911, 1914) neşredilir. İlki, Ziya Gökalp’in “Turan” şiirinden alınan “Vatan; ne Türkiye’dir Türklere ne Türkistan, / Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan...” beytiyle başlar. Her iki metinde millî bilincin inşa edilmesi, baba ve oğul karakterlerine odaklanılarak verilir. Hikâyeler, ilk gözlemlerde nesil ilişkisini çağrıştıran bir içeriği düşündürse de metnin başlığı başka bir yere işaret eder. “Primo Türk Çocuğu” hikâyesinde İtalyan bir hanımla evli olan Kenan Bey’in İtalyanların Trablusgarp’ı işgaliyle düşünce dünyasını temellendirdiği ‘insanîyet’ hülyasının yıkılması anlatılır. Ömer Seyfettin’in Selanik’te İtalyan Mason Locası mensubu olarak kurguladığı Kenan Bey karakteriyle yine aynı mekânda *Genç Kalemler* dışında kitapçık

³⁷ Ramis Karabulut, “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Kadınlar Dünyası”, *ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2/2 (2017), s. 88.

³⁸ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 3, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007, s. 215.

³⁹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 3, s. 325.

⁴⁰ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 3, 373.

şeklinde dağıtılan *Vatan! Yalnız Vatan*⁴¹ başlıklı bildirisi arasında yakın bir ilişki bulunur. Yazarın bu hikâyeyi İtalya'nın Trablusgarp'ta sivil halka yaptığı işkenceleri iştirah neticesinde yazdığı Ali Canip tarafından belirtilir.⁴² Bahsi edilen bildiride 'insaniyetçilik' bir diğer adıyla 'beynelmilecilik' tehlikesi Avrupa filozoflarının görüşleriyle ispatlanma yoluna gidildiği gibi, okumuş Türkler arasında bu düşünceye iltifatın getireceği zararlara işaret edilir:

İnsaniyet' fikri, 'beynelmileliyet' fikri intişar edince tabii vatan aşkı, 'milliyet' asabiyeti kalmaz, millî ruh, Osmanlılık ruhu kuvvetsiz kalır. Kendi milliyetine malik olmayan fertler de yavaş yavaş 'nüfuz muntakaları'nın sultanlarına tâbi olurlar. Milliyeti, asabiyeti, vatani olmayan kozmopolit bir halk hiçbir vakit onların iktisadi yağmalarına, içtimai itisafına, siyasi tahakkümlerine muarız olamaz, esir olur. Mahvolur, tarihlerden silinir.⁴³

'Beynelmilecilik' düşüncesinin tipik bir temsilcisi olan Kenan Bey'in de bu şehirde yaşadığı aydınlanma Osmanlı'nın koşulsuz kabul ettiği ufkun coğrafyasını işaret etmesi açısından ayrıca dikkate değerdir. Ecnebi ve Levanten mahfillerinde, taassup ve hayvanlık denilen Türklükten nefret eden, Türklüğe yani medeniyetsizliğe karşı olan garazıyla, Avrupa muaşeret kaidelerindeki vukuf ve maharetiyle, nazikliğiyle, şen ve şuhluğu ile meşhur olan Kenan Bey, tahsilini Paris'te bitirmiştir.⁴⁴ Kenan Bey'in dikkate değer bilgi olarak gördüğü adres kendi zamanındadır:

Asıllarını, menşelerini, ikinci sebeplerini bilmediği bir sürü 'fazilet' hayalindeki seraptan mabette, dumandan yontulmuş büyük ve vücutsuz putlar gibi yükselir; bu ismi var cismi yok ilahların karşısında o daima ruhuyla secde ederdi. Dokuz senedir masondu... Müfrit ve muamele kabul etmez bir saliki olduğu franmasonluktan başka dünyada bir hakikat olamayacağına bütün vicdanyla kanaat ederdi. Ne anane, ne mazi, ne kavmiyet tanırdı.⁴⁵

Kenan Bey'in Avrupa medeniyetinin insaniyet algısına duyduğu hayranlık İtalyanların Osmanlı topraklarına saldırmasına kadar devam eder. Bu hadiseden sonra değişmeye başlaması olumlu bir özellik gibi görünse de asıl dönüşüm Türkçe bile bilmeyen oğlunda gerçekleşecektir. Zihinsel bir sömürgeyi kabul etmiş nesillerin ilk bilinçlenmesi olarak görülebilecek Kenan Bey örneği, dönüşümü başlatıcı bir rol üstlenir:

Avrupalıların evvelden ehemmiyet vermediği hatta bazı pek tabii bulduğu hareketleri ansızın aklına geliyordu. İlk defa Fransa'yı hatırladı. Daima fazilete, insaniyete hizmet ettiğini haykıran bu millet yüz senedir Afrika'yı kana boyuyor,

⁴¹ Ömer Seyfettin, "Vatan! Yalnız Vatan", *Makaleler*, s. 240.

⁴² Ali Birinci, "Vatan! Yalnız Vatan Hakkında Birkaç Söz", *Tarih ve Toplum*, 12/70(1989): 235.

⁴³ Ömer Seyfettin, "Vatan! Yalnız Vatan", *Makaleler*, s. 240.

⁴⁴ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 220.

⁴⁵ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 221.

sahranın silahsız, saf, masum, munis, haluk ve asil evlatlarını mitralyözlerle öldürüyor, asude şehirleri, sakin yuvaları seri ateşli toprakla yıkıyor, hiçbir kabahati olmayan koca bir milleti esir yapıyor; vatanlarını, mallarını çalıyor, ırzlarını, hayatlarını, ruhlarını zapt ediyordu. Cezayir, Tunus, Sahra-yı Kebir, Senegambia, Madagaskar ve ilh... Son fethettikleri yerle, zavallı Fas'la Avrupa'daki kendi vatanlarının yirmi mislinden ziyade bir araziye sahip olmuş buluyorlardı.⁴⁶

Kenan Bey'in Osmanlı topraklarının bütünlüğü henüz bozulmamışken ve en az Fransa kadar güçlüyken, Afrikalı Müslüman milletlerin sömürgeleştirilmesinden rahatsız olmaması insaniyete duyduğu saygının taraflı olduğunu gösterir. Düşünce dünyasında secde ettiği değerlerin tükendiği gece, evi kabul ettiği yalısına gidememesi, yerine bir otelde kalmaya karar vermesi mekânın karakteri etkilemesi açısından önemlidir. Kenan Bey'in ilk evreni olarak kabul edilen yalısında sürekliliği sağlayan bilgi akışı bozulmuştur. İtalyan eşi ve ismi İtalyanca olan oğlu Primo'nun bulunduğu bu yalı, onun geçmişini temsil eder. Otelinden evine dönmeye karar verdiğinde tramvayda rastladığı kişilerden sadece üçünün fesli, büyük kalabalığın ise şapkalı olması, hissettiği yabancılaşmayı arttırır. Fakat bilincindeki bu değişim evine dönmesiyle ortaya çıkacaktır:

Burasını ilk defa görüyormuş gibi möbellelere, eşyalara bakıyor, hayret ediyordu. Bütün bu muhitte Türk hayatına, Türk ruhuna ait bir gölge, bir çizgi bile yoktu... Birden Bursa'daki çocukluğunun geçtiği baba evini hatırladı; sofada rahat ve beyaz örtülü divanlar vardı. Odalar gayet temiz ve halı dolu idi. Kubbe tarzında yapılmış nakışlı tavanda asılı yaldızlı kafesinin içinde bir kanarya daima öter, merdiven başındaki ceviz ağacından eski ve guguklu saat, alaturka saat başlarını haykırarak onun gürültüsünü keserdi.⁴⁷

Kenan Bey'in evinin duvarlarında gördüğü eski Yunan ve Roma manzaralarına eşlik eden oğlu Primo'nun hasır şapkalı resmi, Mösyö ve Madam Vitalis'in portreleri, Vatikan ve Napoli'nin yağlıboya tabloları üzüntüsünü arttırmaktan başka bir şeye yaramaz. Görüldüğü üzere bilgi merkezi kabul edilen Batı merkezli yaşama prensipleri metinde mekân ve karakter algısı üzerinden inşa edilir. Kenan Bey'in geçmişinin aksi yönünde aydınlanmasının efendi-köle diyalektiği açısından açıklanabilecek bir özelliği de bulunur. Hegel'in yaklaşımıyla açıklanacak olursa Avrupa medeniyetinin oluşturduğu değerler Kenan Bey'in zihninde bir 'efendi' oluşturmuştur. Efendi, kendisi ile eşit olmayan fakat kendisini değerli gösteren bu bilinci kölede inşa ederken eşitlik ilkesiyle ilgili kapanamayacak bir boşluğu bu yapıya ekler. Köleleştirmenin ifade edilişi şu şekildedir:

⁴⁶ Ömer Seyfettin *Hikâyeler 1*, s. 222.

⁴⁷ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 232.

Köle, efendinin doğayla ilişkisindeki aracı konumu nedeniyle nesnenin bağımsız yönüyle uğraşarak, onu dönüştürerek nesneyi efendisinin tüketimine sunar. Tanınma uğruna olan bu mücadelede yaşamını tehlikeye atarak doğayı aşan efendi, doğanın kendisini bağımlı kılan yanını da kölenin emeği ile aşar. Efendinin doğayla olan bu yeni ilişkisi köle dolayımıyla gerçekleşir. Efendinin doğayla ilişkisine benzer bir biçimde köleyle olan ilişkisi de dolayımıdır. Çünkü efendi nesne aracılığıyla köleyle ilişki kurar. Efendi için nesnelere olumsuzlayıcı arzusuyla tükettiği araçlardır, nesnelere ne efendiye bağımlıdır ne de onlar efendiyi bağımlılaştırabilecek durumdadır. Bu açıdan bakıldığında kölenin arzusu da efendinin tüketme arzusunun uzantısıdır. Köle mücadelede yaşamını ortaya koyamadığı, kendisinin de bir doğa olduğu duygusunu aşıp özbilince adım atmadığı için doğayla dayanışma içine girmek zorunda kalmıştır.⁴⁸

Kenan Bey, Fransız eğitim sistemi ve Avrupa medeniyetine duyduğu hayranlığın kendisini bir nesneye dönüştürdüğünü ancak Osmanlıya saldırıldığında anlayabilir. İtalyan kayınpederi Vitalis'in kızı Grazia ile evlenebilmek için servetinden vazgeçer. Çocuklarına bile Türk adı (Primo, Sekundo) vermediği gibi kayınpederinin ticarî dalaverelerine Türklerin aleyhinde vasıta olmayı da kabul eder.⁴⁹ Trablusgarp'ın işgalinden sonra Kenan Bey'in evliliğini bitirme noktasına getiren hadise ise karısının Türkleri aşağılayan sözleridir. Oğlu Primo ise babasını, Türk olmayı tercih eder. Çocuk karakterin hikâyesinin sonunda yer alan cümleleri, henüz bir bilince ulaşmayan durumu işaret eder: "Ben Turko, ben Turko... Ben yok İtalyano..."⁵⁰

Bu hâliyle Kenan Bey, adı İtalyanca olan ve Türkçe bilmeyen oğluna bilinç aktarabilecek durumda değildir. Kenan, milletinin tarihi hakkında bilgiye sahiptir fakat Ömer Seyfettin bu karakterini aktif rol alabileceği bir girişimden mahrum bırakır. Hikâyede, Kenan'ın masonluk ile ilişkisi fiziksel anlamda bitmiş gibi görünse de okura ulaşacak mesajın daha temiz bir karakterle verilmesi idealdir. Kenan, nesiller arası iletişim açısından "Bahar ve Kelebekler"deki büyük nineden pek farklı değildir. Bu yüzden oğlu Primo, başka bir kanaldan, Türk arkadaşlarının tesiriyle millî bilince ulaşır. Arkadaşı Orhan'ın Türk tarihine yönelik anlattıklarını dikkatle dinler, İttihat ve Terakki'nin önündeki protestoya birlikte katılırlar. Primo'nun arasına katıldığı kalabalıkta fesi olmayan tek çocuk olmasının altı çizilir.

Primo'nun şuur kazanması ve hatta ismini değiştirmesi ikinci hikâyede gerçekleşir. Ömer Seyfettin'in Trablusgarp'ın işgal edildiği sene kaleme

⁴⁸ Melike Molacı, "Efendi Köle İkilğine İlişkin Üç Açıklama", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 13 (2020), s. 36.

⁴⁹ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 229.

⁵⁰ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 245.

aldığı birinci hikâyenin ikinci bölümü sayılabilecek bu metin, 1914'te yayımlanır. Bu metinde de mekân yine Selanik'tir. Fakat burası Osmanlı'nın elinden çikali iki sene olmuştur. Bu hikâyede baba ve oğlu Primo'nun Türkçe ve Türk tarihi etrafında konuşmaları "Yeni Lisan" makalelerinde öne sürülen tekliflerden birçoğunu içerir. Oğuz adını alan Primo'nun davranış ve kararları ismini aldığı destan kahramanıyla birçok yönden benzerlik taşır. Davranış ve düşünceleri örneksizdir. Babası ona elinden geldiğince Türk kültürünü anlatmayı dener ve ona bir gün sarı kaplı *Mavi Bayrak* adlı bir kitap getirir. Küçük Oğuz'un defalarca okuyup Türklerin Asya'daki tarihini öğrendiği bu kitap, Necip Asım tarafından ve daha sonra Galip Bahtiyar tarafından Fransızcadan tercüme edilen *La Banniére Bleue* adlı eserdir.⁵¹ Leon Cahun tarafından yazılan bu eserin Türk kültürü üzerinde tesire sahip olduğu tercümesinin birden fazla yapılmasından anlaşılabilir.⁵²

Primo'nun yabancı dilde eğitim aldığı okulunu bırakması, Türkçe öğrenmeye başlaması ve evdeki yabancı hizmetçileri işten çıkarıp yerine Türkleri işe aldırması babasının değil, bizzat kendisinin isteğiyledir.⁵³ Kenan Bey'in hikâyedeki fonksiyonu, Türk tarihinin etraflıca anlatılması ve Osmanlı'nın Tanzimat ile beraber içine düştüğü zihinsel mağlubiyetin ortaya çıkarılmasıdır. Oğuz, babasını dinler ve fikirlerini tasdik eder fakat babasının Selanik'i düşmana bırakıp İstanbul'a dönüş kararını onaylamaz.⁵⁴

Aman yarabbi! Vatani bırakmak bu kadar kolaydı ha!.. Gezmeye gider gibi vapura binecekler, beş yüz senedir oturdukları Selanik'i bırakacaklardı. Hayır, hayır... O, Primo, buradan bir yere gitmeyecek, burada kederinden ölecekti. İstanbul'a gidip ne yapacaktı?⁵⁵

Selanik'i teslim aldıktan sonra Yunan kralın Türk askerlerine İstanbul'a gidebileceklerine dair izin vermesine rağmen askerlerin İstanbul'da tekrar orduya savaş için alınma ihtimalinden dolayı burada kalmaya karar vermeleri, yetişkin nesildeki tükenişi realist bir üslupla ortaya koyar. Primo ise Selanik'te hakarete tahammül eden ve Osmanlı'nın ordusunda savaşmak istemeyen askerlere karşı duyduğu ümitsizliği, beyaz bir kalpak giydiği rüyasındaki hayalî savunma ile yenmek ister. Babası Kenan Bey'in tevkif edilmesiyle kendi kendisine kalan Primo, birden büyümek zorunda kalır. Halide Edip Adivar'ın "Himmat Çocuk"u gibi yaşından önce olgunlaşır. Bu

⁵¹ Mehmet Işık, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Milliyetçi Söylem ve Özne", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2020, s. 36.

⁵² Seda Öztürk, "Gökbayrak (İnceleme-Metin)", Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi 2017, s. 1.

⁵³ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 347.

⁵⁴ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 357.

⁵⁵ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 358.

yönüyle destanî karakter yönü daha da öne çıkar. Oğuz gibi Primo da büyük bir canavara benzeyen düşmana karşı tek başına mücadele etme kararı alır:

İşte büyük Türklük için o, ehemmiyetsiz, kıymetsiz ferdi hayatını feda edecekti. Bu kıymetsiz, muvakkat hayatı saklasa ne olacaktı. Hakaretler, küfürler, tokatlar, lanetler içinde ihtiyarlayacak, nihayet bir gün hasta ve kuvvetsiz yatağında bir bunak ve iğrenç bir kocakarı gibi gebermeyecek miydi?⁵⁶

Bu düşünceler içinde uykuya dalan Primo Oğuz'un metni tamamlanmaz. Ömer Seyfettin'in bu hikâyesindeki Primo ile yeni bir kahraman fikri etrafında düşündüğü ve bunu ortaya çıkaracak figürlerin olabileceği adresleri aradığı açıkça görülür. Bu arayış, Ziya Gökalp'ın oluşturmaya çalıştığı ideale oldukça yakındır. Oğuz'un davranış şekilleri 'Türk destanlarında yer alan merkezî kahraman' özelliklerini düşündürür:

Merkezî kahraman tipinin bilhassa vurgulanan özelliği sıra dışı, kimseye benzemeyen, olağanüstü yapısıdır. Kahramanın genellikle soylu bir aileden Tanrı kutu alarak dünyaya geldiği düşünülünce, aynı soydan gelen diğer bir kardeşin de yaklaşık hususiyetlere sahip olması gerekir. Eğer bu kardeş düşman tipler arasında yer almıyorsa; merkezî kahramanın olağan dışı, benzersiz kurgusunu gölgeleyeceğinden, tek çocuk motifi daha yaygın kullanılmıştır.⁵⁷

Primo'nun ailenin yaşayan tek çocuğu olması, yaşından beklenen davranışlar yerine metnin en yetişkin ve akli başında karakterine dönüşmesi, destan türünün olağanüstü özellikleriyle uyumludur. Halkın korktuğu Yunan karşısına silahıyla tek başına çıkmaya karar vermesi yaşının çok üstünde bir davranıştır. Babası Kenan Bey'in odaklandığı tutunma noktası, Türk tarihiyle ve millî kültürle beslenen bir ruhsal zemindir. Fakat "büyük Türk ruhunun yeni nesilde, yeni hayatta tekrar doğması" ise oğlunun idrakiyledir.⁵⁸ Millî idealin temsilcisi olarak babası yerine Primo'nun tercih edilmesinde yine *Vatan! Yalnız Vatan* başlıklı makalede işaret edilen Osmanlı ruhunun tesiri bulunur:

Vatan için beslediğimiz o yüksek ve hiçbir şeyle değişilmez büyük aşk! Terakki etmek yani kuvvetlenmek için fütur bilmez gayret ve tehâlükümüz! Tarihimizin, dedelerimizin bize vasiyetleri!.. Kahraman ruhumuz, büyük Osmanlı ruhu!⁵⁹

Ömer Seyfettin, yukarıda bahsi edilen metninde tarihten miras olarak alınan kahramanlık olgusunun en son adresi olarak Osmanlı'yı işaret etse de

⁵⁶ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler 1*, s. 171.

⁵⁷ Ülkü Kara Düzgün, "Türk Destanlarında Merkezî Kahraman Tipolojisi", *folklor/edebiyat*, 18/69 (2012), s. 11.

⁵⁸ Beyhan Kanter, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Kurucu Unsurları: Tarih ve Dil", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 5/10 (2013), s. 102.

⁵⁹ Ömer Seyfettin, *Makaleler*, s. 241.

kastettiği şey milliyetin idrakidir.⁶⁰ Zira millet olmak, mesut olmak için iki şeyin lüzumu üzerinde önemle durur: Lisan ve millî hars.⁶¹

“Primo Türk Çocuğu”nda rüyaya dalan çocuk karakterin hayali “Bir Çocuk Aleko”da⁶² tekrar ele alınır. Hikâyenin ana karakteri, on dört yaşında bir Türk çocuğu olan Ali, Rumlar arasında kendisini Aleko olarak tanıtır. Selanikli Primo’nun sahip olduğu imkânlardan mahrum olan Ali, fakir ailesine yardım etmek üzere Rum bir fırıncıya çıraklık yapar. Bu sırada Çanakkale’ye yaklaşan savaş dolayısıyla sivil halkın Gelibolu’dan Anadolu’nun içlerine göç etmesine karar verildiği için köyündeki ailesini bulamaz. Açlıktan ölmek için Rum bir papazın liderlik ettiği kafileye katılır ve kendisini kimsesiz bir Rum, Aleko, olarak tanıtır.⁶³ Aleko’nun dâhil olduğu kafilenin papazıyla kilisede ikamet etmeye başlamasıyla vaazlarda Türklerin aleyhindeki konuşmalara şahit olur. Vak’a zamanı olarak I. Dünya Savaşı yıllarına denk gelen hikâyede Aleko’nun çocuk bir askere dönüşmesi ve vatanı için savaşmaya kendiliğinden karar vermesi Primo Türk Çocuğu’nun hayalinin farklı bir boyutta gerçekleşmesini çağırıştırır.

Rum papazın Türklerin askerî gücüne dair tuttuğu notları, İngiliz kumandana götürmesini Aleko’dan istemesiyle çocuk karakterin vatan sevgisini göstermesi için bir fırsat doğar. İngilizlere verilmek üzere kendisine teslim edilen mektubu Türk kumandana götürür ve savaşmak istediğini belirtir. Rum papazdan duyduğu tüm kahramanlık hikâyeleri millî bilincini ortaya çıkarmıştır.⁶⁴

Ali yutkundu. O büyük bir iş yapmak, fedakârlık yapmak, başkalarının yapamayacağı bir şey yapmak istiyordu. Papazın ruhunda kopardığı fırtınaların gürültüleri hâlâ dinmemişti. Küçük bir Rum kızının yüzerek düşman gemilerinin altını deldiğini, bir genç Rum’un üç yüz kişiyle yüzbinlerce düşmanı bozup vatanını kurtardığını unutamıyordu. Bir Türk çocuğu da böyle bir şey yapamaz mıydı?⁶⁵

Aleko’nun Rumların destekçisi Çanakkale’deki İngilizleri yok edecek fırsatı ele geçirmesiyle “Primo Türk Çocuğu” hikâyesinin sonundaki Oğuz’un kendisini düşman kanına bulanmış olarak gördüğü rüyası⁶⁶ gerçekleşir. Ali, İngiliz karargâhını kendisiyle beraber havaya uçurur.⁶⁷ Bu

⁶⁰ Ömer Seyfettin, “Milliyet Aleyhtarlığı”, *Makaleler*, s. 644.

⁶¹ Ömer Seyfettin, “İnkıaplarda Kadın”, *Makaleler*, s. 965.

⁶² Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 4, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2007, s. 354.

⁶³ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 4, s. 356.

⁶⁴ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 4, s. 365.

⁶⁵ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 3, s. 365.

⁶⁶ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 1, s. 371.

⁶⁷ Ömer Seyfettin, *Hikâyeler* 3, s. 373.

hikâyede Aleko'nun/Alî'nin düşmanı tek başına öldürebilecek cesarete sahip olması yine merkezî destan kahramanının özelliklerini hatırlatır. Her iki çocuğun vatanseverliğinin kendiliğinden ortaya çıkması ve bu bilgiyi işlevsel bir şekilde kullanmaları ortak belleğin sözlü kültürüne bir gönderme özelliği taşır.

Sonuç

Bu çalışmaya konu olan metinlerde Türklük bilgisinin mahiyeti, tanımı ve sınırlarının farklı yaş gruplarının içinde buldukları zamanın etrafında işlendiği ve tartışıldığı görülmüştür. Savaşlar döneminin bir ferdi olarak Ömer Seyfettin'in kendi zamanının problemlerini kurmacanın içinde birçok karakterle, olabilecek ihtimaller çerçevesinde ele almaya çalışması ve bazen de çözümü okura bırakması Türk hikâyesine önemli bir katkıdır. Yazarın kültürel mirasın kitabî bir öğrenme eyleminden ziyade güncelin içinde hazır bir şekilde bulunduğunu, özellikle çocuk karakterler ve bazı fedakâr askerlerin davranışlarıyla ortaya koyması Ziya Gökalp'ın fikir coğrafyası olarak işaret ettiği topraklarla uyumludur.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde birlik ve beraberliği inşa edecek bilginin çok yönlü bir şekilde arandığı açıkça görülür. Balkanlar'da yaşanan hezimet ve metinlerin yazılma zamanına eşlik eden savaşların sıkıntılı atmosferi bu hikâyelerdeki karakterlerin varoluşundaki gerçeklik çizgisini zaman zaman destanî özelliklere yaklaştırmıştır. Destanların akademik açıdan henüz tüm metinlerinin gün yüzüne çıkarılmadığı Millî Mücadele yıllarında, hikâye karakterlerinden bazılarının kendiliğinden savaşmaya karar vermesi ve yaşından beklenmeyen cesareti sergilemeleri yazarın üslubundaki bir zaaftan değil, devrinin hadiselerinin tazyikinden kaynaklanır. Bu dönemde sanatın estetik yönü edebiyatın dilinden uzaklaşmış, harekete geçirici ve bilgiyi doğrudan işaret edici yönü öne çıkmıştır.

Bu araştırmada Ömer Seyfettin'in bahsi edilen hikâyeleri üzerinden örneklendirilmeye çalışılan yeni toplum düzenini kuracak bilgi, yaş ve cinsiyet açısından değerlendirildiğinde bunun bazen yetişkin bazen de çocuk karakterler tarafından temsil edildiği görülür. Kadın cinsiyetine göre erkeklerin daha baskın bir şekilde gelecek bilgisini temsil ettikleri müşahede edilir. Halide Edip Adivar'ın ütöpik romanı, *Yeni Turan*'da bile kadının geleceği temsil etmek açısından muzaffer olamaması Ömer Seyfettin'in metinlerinin gerçekçiliği açısından realist bir yorumdur.

Bir tür savaş güncesi özelliği de taşıyan Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin benzer bir süreci yaşamış milletlerin yazarlarının metinleriyle karşılaştırılması üslubunun anlaşılmasına katkıda bulunacaktır. I. Dünya Savaşı'na katılan birçok millet, büyük bir sefaletle sürüklenmiş ve bir kısmı yaşadıkları kayıplarla yeniden II. Dünya Savaşı'na katılmak zorunda kalmışlardır. Bu milletlerin edebiyatlarında aynı dönemde yazılan hikâyelerle Türk edebiyatında yazılanlar arasında benzerlik olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Kaynakça

- Aktaş, Atilla. "Milliyetçilik Kuramları Bağlamında Ömer Seyfettin'in Hikâyelerine Göre Türk Kimliğinin Tanımları ve Millî Kimlik Bağları". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*. 23/2 (2019): 413-439.
- Argunşah, Hülya. "Önsöz", *Ömer Seyfettin Hikâyeler 1*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2007.
- Bachelard, Gaston. *Mekânın Poetikası*. çev. Aykut Derman, İstanbul: Kesit Yay., 1996.
- Birinci, Ali. "Vatan! Yalnız Vatan Hakkında Birkaç Söz". *Tarih ve Toplum*, 12/70 (1989): 235-236.
- Çelik, Hüseyin. *Genç Kalemler Mecmuası Üzerinde Bir Araştırma*, Van: Yüzüncü Yıl Üniv.Yay., 1995.
- Çüçen, Kadir. "Bilgi Kuramına Giriş". *Bilimname II*. 3(2003): 3-120.
- Enginün, İnci. "Sunuş", *Ömer Seyfettin Hikâyeler 1*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2007.
- Geçer, Genç Osman. "Ömer Seyfettin'in Roman ve Hikâyelerinde Alegorik Adlandırmalar". *Ölümünün 100. Yılında Ömer Seyfettin Kitabı*. ed. Yakup ÇELİK-Fatih SAKALLI, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2020: 109-156.
- Hisarcıklılar, Emel. "Ömer Seyfettin'in 'Bir Hayır' Adlı Hikâyesinde Karakterizasyon Yönteminin Kullanılışı". *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*. Özel Sayı/2020: 15-25. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hars/issue/57380/747738> (18.03.2021'de ulaşıldı).
- İşık, Mehmet. "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Milliyetçi Söylem ve Özne". Doktora Tezi, İstanbul Üniv., 2020.
- Kara Düzgün, Ülkü. "Türk Destanlarında Merkezî Kahraman Tipolojisi". *folklor/edebiyat*, 18/69 (2012): 9-46.
- Karabulut, Ramis. "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Kadınlar Dünyası". *ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 2/2 (2017): 64-90.
- Kanter, Beyhan. "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Kurucu Unsurları: Tarih ve Dil". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. 5/10 (2013): 99-113.
- Kavcar, Cavit. "Eğitimin Temel Aracı Olan Dilimizle İlgili Çalışmalar". *Ankara Eğitim Fakültesi Dergisi*. IV /1-2 (1971): 85-113.
- Konyalı, Bekir Şakir. "Nesnesini Yitirmiş Bir Özne, Kökünden Mahrum bir Ek Olarak Efrûz Bey". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 48(2020): 151-166.
- Molacı, Melike. "Efendi Köle İkiğine İlişkin Üç Açıklama". *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*. 13 (2020): 33-47.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 1*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2007.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 2*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2007.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 3*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2007.
- Ömer Seyfettin. *Hikâyeler 4*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2007.
- Ömer Seyfettin. *Makaleler*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yay., 2021.
- Saraç, Hakan. "Bir Milletin Kültürel Belleğinin Şifreleri: Kod kültürleri". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (2019): 157-169.
- Şengül, Abdullah. "Tahkiyeli Eserlerde 'Model Şahıs' Meselesi ve Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Model Şahıslar Üzerine Bir İnceleme". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. V/1 (2003): 13-28.
- Öztürk, Seda. "Gökbayrak (İnceleme-Metin)". Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniv., 2017.
- Yetiş, Kâzım. *Namık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri*. İstanbul: Alfa Yayınları, 1996.